

Reviews: Jozef Stalin

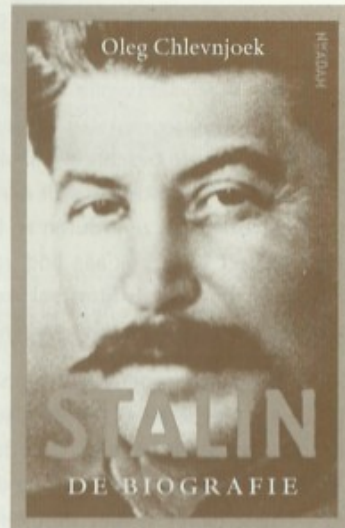
Een nieuw werk over Stalin in Nederlandse vertaling (van de Rus Oleg Chlevnjoek) lokte twee boekbesprekingen uit: één door Sam van Clemen en één door Jef Abbeel. Beiden raadpleegden ook andere literatuur over het onderwerp. De bespreking van Jef Abbeel is haast zelf een boek, want ze telt meer dan 30 pagina's. Van hem krijgt u alvast een voorproefje over het privéleven van Stalin. In een volgend nummer gaan we nader in op Stalin als politicus.

Oleg Chlevnjoek, Stalin. De biografie, Amsterdam, Uitg. Nieuw Amsterdam, 2015, 476 p.

Stephen Kotkin, Stalin. Paradoxes of Power 1878-1928, Londen, 2014, Penguin Press, 949 p.

Jozef Stalin is één van de bepalende en meest omstreden figuren uit de geschiedenis van de 20ste eeuw geweest. Over hem is dan ook al heel wat geschreven, zeker nadat na de val van de Sovjet-Unie vele archieven open gingen voor onderzoek. Een moderne, degelijke Nederlandstalige biografie van hem ontbrak echter tot nu toe. Daarin is nu eindelijk verandering gekomen, dankzij de Nederlandse vertaling van de biografie geschreven door Oleg Chlevnjoek, historicus verbonden aan het Russisch Staatsarchief.

De auteur heeft tal van archieven, uitgegeven bronnen en de literatuur kunnen bestuderen, maar stelt in zijn inleiding dat de enorme aantallen stukken die dagelijks op Stalins bureau belandden nog steeds niet toegankelijk zijn: ze bevinden zich tegenwoordig in het Archief van de President van de Russische Federatie. Toch 'is het nu mogelijk om een echt nieuwe biografie van Stalin te schrijven' (p. 15). Hij heeft de omvang ervan al bij al beperkt gehouden, wat de leesbaarheid zeer ten goede komt. De structuur is tamelijk apart en wisselt twee verhaallijnen met elkaar af. De ene soort verhalen schetst Stalins persoonlijkheid en bewind aan de hand van zijn optreden tijdens zijn laatste levensdagen. De andere lijn is conventioneel en doet de grote lijnen van zijn levensloop uit de doeken. Dit boek kan dus op twee verschillende manieren worden gelezen: van het begin tot het einde of beide verhaallijnen afzonderlijk. We deden het laatste en dat lijkt ons ook het meest aangewezen en samenhangend.

In de hoofdstukken over Stalins laatste uren blijkt meteen zijn onvoorstelbare achterdocht en zijn schrikbewind: zijn lijfwachten durfden zijn persoonlijke vertrekken op eigen houtje niet te betreden. Zijn omgeving heeft de dictator na een onverwachte beroerte eigenlijk laten sterven, binnen de kortste keren waren zijn opvolgers bezig met het verdelen van de erfenis. Een erfenis die indrukwekkend was en die Stalin zorgvuldig heeft opgebouwd. In zes thematische hoofdstukken vertelt Chlevnjoek hierover, waarbij hij zich focust op de sleutelmomenten: de periode voor de Revolutie, de periode in de schaduw van Lenin, de machts-overname na diens overlijden, de jaren '30 met de Terreur en de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog, de oorlog zelf en tot slot Stalin op het hoogtepunt van zijn macht na de overwinning op nazi-Duitsland. Het boek eindigt met Stalins overlijden op 5 maart 1953 (via de tweede verhaallijn) en de begrafenis.

Het boek is rijk aan zowel feitelijke informatie als aan analyse. Enkele bladzijden op het einde handelen over het begin van de destalinisatie vrijwel meteen na Stalins overlijden. Wellicht is dit boek een waardevolle bijdrage hieraan. De auteur is – terecht – erg kritisch voor zijn onderwerp. De gruwelen van het regime die vele miljoenen onschuldigen hebben getroffen, worden uitgebreid beschreven. Ook de erg zwakke leiding door Stalin tijdens de beginfase van Operatie Barbarossa wordt aan de kaak gesteld, hoewel de 'vozd' (leider) zeker lessen heeft getrokken uit zijn fouten en later meer ging vertrouwen op zijn generaals. Het menselijke aspect komt ook aan bod, zoals de relatie met zijn kinderen en echtgenotes en zijn schaarse hobby's zoals films bekijken. We kunnen de lectuur van dit boek alleen maar aanraden en het begroeten als een aanwinst.

De Amerikaanse hoogleraar Stephen Kotkin publiceerde het eerste kloekke deel (van drie) van zijn Stalinbiografie. Dit loopt tot 1928, het begin van de collectivisatie van de landbouw. Het zou uitdraaien op de ergste hongersnood uit de geschiedenis, met miljoenen doden tot gevolg. Enorm rijk gedocumenteerd, lijkt dit zowat de meeste complete en erg genuanceerde biografie te zullen gaan worden van Stalin en zijn tijd. Zo toont hij aan dat Stalin voor en tijdens de Revolutie wel degelijk erg belangrijk is geweest, onder andere bij de uitbouw van de communistische partij. Autodidact bij uitstek was Stalin wel degelijk een intellectueel en een kenner van Lenins geschriften. Hij was dan ook in alle opzichten diens erfgenaam. Kotkin schreef eigenlijk meer dan een biografie: hij brengt ook een uitgebreid overzicht van 40 jaar turbulente Russische geschiedenis. Het is een meesterwerk zonder meer. Nadeel van de omvang van het boek is wel dat het verhaal soms vaart mist. Toch verdient ook deze biografie zeker een Nederlandse vertaling.

